

TASHKILOTLARDA NAZORAT TIZIMI VA UNING AHAMIYATI

Alisher Navoiy nomidagi Toshkent davlat

o'zbek tili va adabiyoti universiteti

Psixologiya va sotsiologiya kafedrası

Sotsiologiya yo'nalishi 3-bosqich talabasi

To'rabekova Aziza Sherbek qizi

[*azizabonuturabekova@gmail.com*](mailto:azizabonuturabekova@gmail.com)

Annotatsiya. Ushbu maqolada tashkilotlarda nazorat tizimining mazmuni, uning boshqaruv jarayonidagi o'rni hamda zamonaviy sharoitdagi ahamiyati tahlil qilinadi. Nazoratning asosiy vazifalari, turlari va samarali boshqaruvni ta'minlashdagi roli ilmiy yondashuv asosida yoritiladi. Shuningdek, tashkilotlarda nazorat tizimini takomillashtirish yo'llari ham ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar. nazorat, boshqaruv, tashkilot, samaradorlik, rejalashtirish, monitoring, tahlil, boshqaruv tizimi, mehnat intizomi, natija.

Kirish. Zamonaviy boshqaruv tizimida tashkilotlarning samarali faoliyat yuritishi ko'p jihatdan nazorat funksiyasining to'g'ri tashkil etilishiga bog'liq. Nazorat boshqaruv jarayonining ajralmas qismi bo'lib, u rejalashtirilgan maqsadlarning amalga oshirilishini ta'minlash, resurslardan oqilona foydalanishni yo'lga qo'yish hamda xatolarni o'z vaqtida aniqlashga xizmat qiladi. Bozor iqtisodiyoti sharoitida raqobatning kuchayishi tashkilotlardan yuqori darajadagi samaradorlikni talab etadi, bu esa o'z navbatida nazorat tizimining ahamiyatini yanada oshiradi. Nazorat tashkilot faoliyatining barcha bosqichlarida — rejalashtirishdan tortib natijalarni baholashgacha bo'lgan jarayonlarda muhim rol o'ynaydi.

Nazorat tizimi — bu tashkilot faoliyatini belgilangan maqsadlar, standartlar va me'yorlar asosida tekshirish, tahlil qilish va baholashga qaratilgan boshqaruv

mexanizmidir. U orqali tashkilotda amalga oshirilayotgan ishlarning rejalarga muvofiqligi aniqlanadi va zarur hollarda tuzatish choralari ko‘riladi. Nazorat boshqaruvning faqat yakuniy bosqichi emas, balki uzluksiz davom etadigan jarayon hisoblanadi.

Nazoratning asosiy vazifalari qatoriga tashkilot maqsadlariga erishish darajasini aniqlash, resurslardan samarali foydalanishni ta‘minlash, mehnat intizomini mustahkamlash, xatolarni aniqlash va ularni bartaraf etish, shuningdek boshqaruv qarorlarining samaradorligini oshirish kiradi. Ushbu vazifalar tashkilot faoliyatining barqaror va muvozanatli rivojlanishini ta‘minlaydi.

Nazorat tizimi odatda uch asosiy bosqichda amalga oshiriladi: dastlabki, joriy va yakuniy nazorat. Dastlabki nazorat ish boshlanishidan oldin resurslar va shart-sharoitlarning tayyorligini tekshirishga qaratiladi. Joriy nazorat faoliyat jarayonida amalga oshirilib, real vaqt rejimida xatolarni aniqlash va ularni bartaraf etishga xizmat qiladi. Yakuniy nazorat esa ish yakunlangach natijalarni tahlil qilish va ularni rejalashtirilgan ko‘rsatkichlar bilan solishtirish imkonini beradi.

Zamonaviy tashkilotlarda nazorat tizimi tobora raqamli texnologiyalar asosida rivojlanib bormoqda. Elektron monitoring tizimlari, avtomatlashtirilgan boshqaruv dasturlari va ma‘lumotlar tahlili vositalari nazorat jarayonini tezkor, aniq va samarali amalga oshirishga yordam bermoqda. Bu esa inson omili bilan bog‘liq xatoliklarni kamaytiradi hamda qaror qabul qilish jarayonini optimallashtiradi.

Nazorat tizimining ahamiyati shundaki, u tashkilotda shaffoflikni ta‘minlaydi, korrupsion xavflarni kamaytiradi, mehnat unumdorligini oshiradi va tashkilotning raqobatbardoshligini kuchaytiradi. Samarali nazorat tizimiga ega tashkilotlar bozorda barqaror o‘rin egallaydi va o‘z faoliyatini uzoq muddatli strategik maqsadlar asosida rivojlantira oladi.

Xulosa. Tashkilotlarda nazorat tizimi boshqaruv samaradorligini ta‘minlovchi asosiy omillardan biri hisoblanadi. U tashkilot maqsadlariga erishish, resurslardan oqilona foydalanish va faoliyatni doimiy takomillashtirishda muhim rol o‘ynaydi.

Zamonaviy sharoitda nazorat tizimini raqamlashtirish va avtomatlashtirish tashkilotlarning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Shu sababli har bir tashkilotda samarali va tizimli nazorat mexanizmlarini joriy etish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Meskon M., Albert M., Xedouri F. "Menejment asoslari".
2. Robbins S.P., Coulter M. "Management".
3. O'zbekiston Respublikasi "Korxonalar to'g'risida"gi Qonuni.
4. Abdurahmonov Q. "Boshqaruv nazariyasi va amaliyoti".
5. Daft R. "Management".
6. Ilmiy jurnallar: "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar", "Boshqaruv va biznes".